

§ 13

Trestný čin

(1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

(2) K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

K odst. 1: Ustanovení vyjadřuje legální definici trestného činu. Formálně pojaté vymezení trestného činu je hmotněprávně korigováno zásadou subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 tr. zák.) a procesněprávně možností státního zástupce odložit věc z důvodu neúčelnosti, resp. možností z téhož důvodu zastavit trestní stíhání [§ 159a odst. 4, § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu]. Srov. poznámky tam uvedené.

Protiprávnost znamená, že jednání pachatele je v rozporu s právem, že pachatel porušuje nebo neplní právní povinnost stanovenou v zákoně. Protiprávnost je třeba posuzovat z pohledu celého právního řádu, neboť trestným činem může být pouze jednání právním řádem zakázané a nedovolené. Požadavek protiprávnosti jako nutné podmínky trestnosti činu vyplývá z čl. 2 odst. 4 Ústavy, podle něhož „každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“, resp. z obsahově totožného čl. 2 odst. 3 LPS, podle něhož „každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“. Přímý právní základ zakazů, povinností či vynucených jednání musí být obsažen v zákoně, který může určité jednání zakázat, anebo určité jednání uložit.

Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc (§ 111 tr. zák.).

K odst. 2: Zavinění úmyslné, viz § 15 tr. zák.

Zavinění z nedbalosti, viz § 16 tr. zák.

Zavinění k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, viz § 17 tr. zák. [zavinění k těžšímu následku, viz § 17 písm. a) tr. zák., zavinění k tzv. jiné skutečnosti, viz § 17 písm. b) tr. zák.].

Úmyslné zavinění vyžaduje zákon buď výslovně (např. § 140 odst. 1 tr. zák.), nebo lze k tomuto požadavku dojít výkladem (např. § 175 odst. 1 tr. zák.). Nedbalostní zavinění k základní skutkové podstatě musí být uvedeno výslovně, např. § 217 odst. 1 tr. zák. Formulace „byť i z nedbalosti“ (např. § 196 odst. 1 tr. zák.) znamená, že je možné úmyslné i nedbalostní zavinění (v tom kterém případě vždy pouze jedna forma). Ve výroku rozsudku (event. jiného rozhodnutí ve věci samé) je pak třeba uvést příslušnou formu zavinění.

33/74: K rozlišování pojmů „skutek“ a „trestný čin“. K problematice totožnosti skutku.

8/85: K otázce jednoty skutku:

Momentem, který dělí pachatelovo jednání na různé skutky, je následek závažný z hlediska trestního práva, který pachatel způsobil nebo chtěl způsobil. Za jeden skutek lze považovat jen ty projevy vůle pachatele navenek, které jsou pro tento následek kauzální, pokud jsou zahrnuty jeho zaviněním.

10/01: Jde o jeden skutek, jestliže jednání, které je prostředkem ke spáchání trestného činu druhého, je současně součástí jednání, které znamená uskutečňování jednání popsaného ve

skutkové podstatě trestného činu druhého. To platí i v případě, kdy jednání, které vyvolalo určitý následek závažný z hlediska trestního práva, muselo nejprve způsobit jiný následek, bez něhož by k vyvolání druhého následku nedošlo.

10/87 – II.: Tzv. faktická konzumpce, která vylučuje jednočinný souběh trestných činů, je tu tehdy, když jeden trestný čin je prostředkem relativně malého významu ve srovnání se základním trestným činem nebo vedlejším, málo významným produktem základního trestného činu; předpoklady faktické konzumpce jsou vytvořeny faktickým průběhem činu a nevyplývají z poměru skutkových podstat trestných činů nebo jejich trestních sankcí. Ve stejném smyslu č. 35/11, ve kterém se dodává, že pouze za okolností, za nichž byl čin spáchán, a s přihlédnutím k jeho povaze a závažnosti (společenské škodlivosti) lze dojít k závěru, zda je trestný čin prostředkem jen malého významu ve srovnání se základním trestným činem nebo vedlejším, málo významným produktem základního trestného činu.

39/80: Příčinný vztah mezi jednáním pachatele a následkem je zachován i v případě, dojde-li při léčení poškozeného ke komplikacím, které mají za následek prodloužení doby léčení přesahující šest týdnů. Proto je nutno při hodnocení poruchy zdraví naplňující znaky těžké újmy na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 písm. i) tr. zák. k této skutečnosti přihlížet.

K trestní odpovědnosti za tento těžší následek se však vyžaduje zavinění alespoň ve formě nevědomé nedbalosti, tj. že pachatel sice nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ale vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům o tom vědět měl a mohl.

20/81: Zavinění musí zahrnovat všechny znaky charakterizující objektivní stránku trestného činu, tedy i příčinný vztah mezi jednáním pachatele a následkem trestného činu.

Při nedbalosti je třeba, aby si pachatel alespoň měl a mohl představit, že se takto příčinný vztah může rozvinout. Pro pachatele nepředvídatelný příčinný průběh není tedy v zavinění obsažen a pachatel neodpovídá za následek, který takto vzejde.

21/81: Smrt poškozeného je v příčinné souvislosti s jednáním pachatele i tehdy, jestliže nastala v důsledku selhání krevního oběhu, ke kterému došlo zčásti následkem úrazu zaviněného pachatelem, zčásti na podkladě povšechného kornatění tepen u staršího člověka.

Trestní odpovědnost pachatele za tento následek závisí na tom, zda následek i příčinný průběh k němu vedoucí jsou kryty pachatelovým zaviněním či nikoliv.

20/92: Pachatel neodpovídá za smrt poškozeného, který utrpěl při dopravní nehodě lehké zranění, jestliže ke smrti poškozeného došlo nepředvídatelným způsobem.

45/05 – I.: Jestliže řidič přijíždějící po vedlejší silnici nedá přednost v jízdě řidiči přijíždějícímu po hlavní silnici, odpovědnost za jejich střet a případné další následky je zásadně na řidiči, jenž přijel do křižovatky po vedlejší silnici.

Jestliže však řidič na hlavní silnici jede rychlostí výrazně překračující maximální povolenou rychlost, čímž řidiči přijíždějícímu do křižovatky po vedlejší silnici znemožní, popř. podstatně ztíží, aby mu dal přednost v jízdě, pak není vyloučena jeho odpovědnost nebo spoluodpovědnost za případnou kolizi.

37/16: Znaky přečinu těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1, 2 tr. zák. může vykazovat i jednání pachatele, který prodal poškozenému pyrotechnický výrobek – petardu, patřící do kategorie 3 zábavní pyrotechniky, aniž by v rozporu s § 14 odst. 1 písm. c) zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní a střeliva, účinným v době činu, zjistil, zda poškozený dosáhl zákonem stanoveného věku, ačkoliv pachateli muselo být na pohled

§ 13 TZ

zřejmé, že věk poškozeného je pod stanovenou hranicí, pokud petarda následně při neopatrné manipulaci poškozeného v jeho ruku explodovala a on utrpěl zranění mající povahu těžké újmy na zdraví.

Třebaže v takovém případě vedly k újmě na zdraví poškozeného minimálně dvě na sebe navazující okolnosti – protiprávní prodej pyrotechnického výrobku pachatelem a nesprávná manipulace poškozeného s tímto výrobkem, pachatele jako prodejce to z hlediska zásady gradace příčinné souvislosti nezbavuje trestní odpovědnosti. Prodej pyrotechnického výrobku v rozporu s právními předpisy lze totiž za uvedené situace považovat za příčinu dostatečně významnou k tomu, aby poškozenému způsobila následek (účinek) v podobě těžké újmy na zdraví. Nesprávná následná manipulace poškozeného se zakoupeným výrobkem zpravidla nemá povahu výlučné příčiny jeho újmy na zdraví.

3/72: Rozhodujícím znakem pokračování v trestném činu, jenž je odlišuje od opakování trestného činu (od stejnorodého vícečinného souběhu), je, že jednotlivé útoky, ze kterých každý naplňuje znaky téhož trestného činu, jsou po subjektivní stránce spojeny jedním a týmž záměrem v tom smyslu, že pachatel už od začátku zamýšlí aspoň v nejhrubších rysech i další útoky a že po objektivní stránce se tyto jednotlivé útoky jeví jako postupné realizování tohoto jediného záměru.

46/67, 29/77 – I., 32/04 – I., 30/87: Ke znakům pokračování v trestném činu - srov. judikaturu uvedenou k § 116 tr. zák.

25/94 – I.: Jestliže pachatel v úmyslu usmrtit tři osoby vnikne do bytu, kde se všechny nacházejí, a tam je postupně v těsném sledu napadne jedním způsobitelným vyvolat smrt, naplňuje znaky jednoho trestného činu vraždy podle § 140 odst. 1, 3 písm. a) tr. zák., resp. jeho pokusu (§ 21 odst. 1 tr. zák.), a nikoli tří takových trestných činů.

48/20 – I.: Přechin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zák. je trvajícím trestným činem a nikoli trestným činem pokračujícím, jehož dílčími útoky by byla jednotlivá zdaňovací období.

22/90: Nemůže být součástí pokračování v trestném činu, spáchaném formou pachatelství, útok, kterým pachatel naplňuje znaky účastenství. Shodně **61/94.**

15/94 – I.: Jestliže pachatel útočí fyzicky na poškozenou nejprve proto, aby ji donutil, aby něco vykonala, a pak, když zjistí, že je jeho snaha bezvýsledná, a naopak hrozí nebezpečí, že poškozená jeho jednání oznámí policii, veden záměrem jí v tom zabránit vystupňuje útok tak, že ji úmyslně usmrtí, naplňuje znaky trestného činu vydírání podle § 175 tr. zák. a trestného činu vraždy podle § 140 odst. 1, 3 písm. j) tr. zák. ve vícečinném souběhu.

52/10 – II.: Účast osoby na jednotlivých dílčích útocích pokračujícího trestného činu téhož hlavního pachatele lze za splnění dalších podmínek pokračování posoudit jako jediný pokračující trestný čin spáchaný v podobě účastentví na tomto trestném činu hlavního pachatele. To neplatí v případě účasti této osoby na trestných činech různých hlavních pachatelů.

11/12: U pokračování v trestném činu podle § 116 tr. zák. je pro posouzení, zda došlo k promlčení trestní odpovědnosti podle § 34 odst. 1 tr. zák., rozhodné, kdy byla trestná činnost ukončena. Podstatný je proto okamžik, kdy bylo ukončeno páchaní posledního dílčího útoku tohoto trestného činu. Počátek běhu promlčecí doby podle § 34 odst. 2 tr. zák. nelze odvíjet samostatně od spáchaní jeho dílčích útoků, eventuálně jen některých z nich, ale až od toho okamžiku, kdy bylo ukončeno jednání u posledního dílčího útoku, anebo od okamžiku,

kdy nejpozději nastal účinek vyvolaný některým z dílčích útoků, jde-li o trestný čin, u něhož je účinek znakem základní nebo kvalifikované skutkové podstaty.

Tato zásada se uplatní i v případě ukládání společného trestu za pokračování v trestném činu podle § 45 odst. 1 tr. zák., přičemž v řízení, v němž se ukládá takový trest, už nelze posuzovat otázku promlčení trestní odpovědnosti těch dílčích útoků pokračujícího trestného činu, za který byl pachatel již odsouzen dřívějším rozsudkem, který byl posléze ve výroku o vině a trestu zrušen v rámci ukládání společného trestu.

18/13: Dobrovolné upuštění od přípravy v případě pokračování v trestném činu – viz judikaturu k § 20 tr. zák.

§ 14

Přečiny a zločiny

(1) Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.

(2) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

(3) Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

V platném trestním právu existují dvě kategorie soudně trestných deliktů – zločiny a přečiny (bipartice soudně trestných deliktů). Ustanovení rozlišuje trestné činy do dvou skupin podle jejich závažnosti. Pro jejich rozdělení užívá formální hledisko – formu zavinění a délku trestu odnětí svobody, který za trestný čin hrozí. To platí i ve vztahu k trestným činům právnických osob, jimž nelze tento druh trestu uložit.

Přečiny definuje trestní zákoník pozitivně (§ 14 odst. 2) jako nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou vymezeny negativně (§ 14 odst. 3) jako trestné činy, které nejsou přečiny. Zločiny se dále dělí na zločiny a zvláště závažné zločiny (úmyslné trestné činy, na něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let).

Kategorizace deliktů (přečin – zločin) se nevztahuje na mladistvé. Trestný čin mladistvého se nazývá „provinění“ a nestanoví-li zákon o soudnictví ve věcech mládeže něco jiného, platí pro posouzení provinění spáchaného mladistvým pachatelem trestní zákoník (§ 6 zák. mládeže).

Díl 2

Zavinění

§ 15

Úmysl

(1) Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel

a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo

§ 243 TŘ

Zapisovatel, srov. § 27 tr. řádu.

Podle právní úpravy před novelou trestního řádu z roku 1993 se mohl státní zástupce – prokurátor účastnit neveřejného zasedání, i když účast obviněného nebo obhájce byla vyloučena. Takové právní úpravě se vytýkalo, že je v rozporu s principem procesní rovnosti stran. Proto novela z roku 1993 přítomnost osob při neveřejném zasedání omezila na členy senátu a zapisovatele.

Trestní řád obsahoval původně také § 242 odst. 2 tr. řádu, který stanovil, že jiné osoby (než členové senátu a zapisovatel) jsou z účasti na neveřejném zasedání vyloučeny. Toto ustanovení § 242 odst. 2 tr. řádu Ústavní soud zrušil náležen publikovaným pod č. 239/2005 Sb. zák., a to dnem vyhlášení, tj. dnem 17. 6. 2005.

§ 243

Je-li třeba při neveřejném zasedání provést důkazy, děje se tak přečtením protokolů a jiných písemností.

V neveřejném zasedání se nemohou realizovat některé základní zásady trestního řízení: zásada bezprostřednosti, ústnosti a veřejnosti.

K pojmu důkaz – srov. § 89 tr. řádu.

Protokol, viz § 55 a násl. tr. řádu.

§ 244

Rozhodnutí se vždy vyhlásí.

Vyhlašuje se každé rozhodnutí, bez ohledu na to, zda jde o rozhodnutí konečné nebo zda je proti němu možné podat opravný prostředek.

HLAVA ŠESTNÁCTÁ ODVOLÁNÍ A ŘÍZENÍ O NĚM

§ 245

Přípustnost a účinek

(1) Opravným prostředkem proti rozsudku soudu prvního stupně je odvolání. Proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, lze podat odvolání pouze v případě, že takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl. Proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, může poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, podat odvolání pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, ledaže v dohodě o vině a trestu souhlasil s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydáním bezdůvodného obohacení a tato dohoda byla soudem schválena v podobě, s níž souhlasil.

(2) Odvolání má odkladný účinek.

K odst. 1: Výkon soudnictví v ČR je dvouступňový, proti rozhodnutí soudu druhého stupně ve věci samé není již řádný opravný prostředek přípustný.

Novela trestního řádu z roku 2001 přinesla novou konstrukci odvolacího řízení s cílem posílit prvky apelace. Odvolací soud zásadně řízení doplní důkazy potřebnými k tomu, aby mohl o odvolání rozhodnout, vyjma případů, kdy půjde o rozsáhlé a obtížně proveditelné dokazování, které by znamenalo nežádoucí nahrazování činnosti soudu prvního stupně.

Kasace by po provedení důkazů nutných k věcně správnému rozhodnutí o odvolání měla přicházet v úvahu jen tehdy, když důkazy provedené před soudem nebudou vůbec dávat dostačující obraz o skutkovém stavu případu nebo nové důkazy navrhané stranami by mohly zcela změnit zjištěný skutkový stav věci. Vždy pak bude muset odvolací soud zvážit účelnost takového postupu zejména s ohledem na rozsah nezbytného doplnění dokazování. Kasace dále přichází v úvahu všude tam, kde odvolací soud sám ve věci rozhodnout nemůže – srov. zejména § 259 odst. 5 písm. a) tr. řádu a k limitům tohoto postupu judikaturu tam uvedenou.

Rozsudek je jedním ze tří základních rozhodnutí v trestním řízení. Vzhledem k jeho významu musí mít písemné vyhotovení rozsudku zákonem předepsaný obsah i formu.

Trestní řád upravuje obsah i formu rozsudku v § 120–125 tr. řádu. Zde je stanoven jednak obsah, který musí mít každý rozsudek (§ 120 tr. řádu), jednak obsah rozsudku, kterým se rozhoduje otázka viny (§ 121 tr. řádu), rozsudku odsuzujícího (§ 122 odst. 1 tr. řádu) a zprošťujícího (§ 122 odst. 2 tr. řádu).

Poté, co byl novelou trestního řádu z roku 1990 zrušen institut řízení za stanného práva (§ 307 a násl. tr. řádu), lze napadnout odvoláním každý rozsudek soudu prvního stupně. Není tudíž možné podat odvolání proti rozsudku, který vyhlásil soud druhého stupně v řízení o odvolání, ani rozsudku, který vyhlásil Nejvyšší soud v řízení o stížnosti pro porušení zákona nebo v řízení o dovolání.

O právní moci a vykonatelnosti rozsudku – srov. § 139 tr. řádu.

Srov. též § 225 odst. 1 tr. řádu.

O odvoláních rozhodují krajské soudy, rozhodovaly-li v prvním stupni okresní soudy, resp. vrchní soudy, rozhodovaly-li v prvním stupni krajské soudy, a to vždy ve složení z předsedy senátu a dvou soudců – srov. § 25 písm. a) a § 27 soud. zák. pro vrchní soudy a § 29 písm. a) a § 31 odst. 2 písm. b) soud. zák. pro krajské soudy; § 252 tr. řádu.

Ustanovení § 245 odst. 1 bylo změněno novelou zák. č. 193/2012 Sb. s účinností od 1. 9. 2012. Jde o ustanovení navazující na zavedení zcela nového způsobu alternativního řešení věci v podobě dohody o vině a trestu – srov. především § 175a až § 175b, § 206b, § 314a až 314s tr. řádu, k rozhodnutí odvolacího soudu § 258 odst. 1 písm. g) tr. řádu. Dohoda o vině a trestu má zjednodušit a zefektivnit trestní řízení, obviněný se uzavřením dohody o vině a trestu se státním zástupcem a poškozeným vzdává práva na plnohodnotné projednání věci před soudem. Dohodu o vině a trestu schvaluje soud odsuzujícím rozsudkem – § 314r odst. 4 tr. řádu. Zákonodárce (oproti dřívějším neúspěšným legislativním návrhům) sice připustil proti takovému rozsudku odvolání, avšak právo stran rozsudek napadat odvoláním výrazně zúžil jen na vybrané odvolací důvody, čímž nepřímou významně zužuje rozsah přezkumné povinnosti odvolacího soudu. Je-li proti takovému rozsudku (byť z omezených důvodů) přípustné odvolání jako řádný opravný prostředek, nemůže před uplynutím lhůty pro jeho podání (pokud se strany tohoto práva nevzdají) rozsudek nabýt právní moci, jak podle našeho názoru nesprávně uvádí důvodová zpráva k novele.

Obviněný a státní zástupce mohou podat odvolání proti takovému rozsudku, pouze pokud takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu

§ 246 TR

navrhl – jde tak o ochranu proti překvapivému rozsudku, jímž soud nerespektoval dosaženou dohodu, přesto pokračoval v řízení o schválení dohody o vině a trestu, které vyústilo v napadený rozsudek.

Odvolání proti takovému rozsudku může podat též poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Odvoláním při tom může napadat pouze nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení. Odvolání však ani v takovém případě nemůže podat, pokud v dohodě o vině a trestu souhlasil s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydáním bezdůvodného obohacení a tato dohoda byla soudem schválena v podobě, s níž souhlasil, neboli odvoláním rozsudek může napadat, pokud s dosaženou dohodou nesouhlasil, nebo se jednání vůbec neúčastnil.

Je tak zřejmé, že odvoláním nemůže žádná ze stran (státní zástupce, obviněný ani poškozený) úspěšně napadat rozsudek, jímž byla schválena dohoda o vině a trestu, pokud všechny strany s takovou dohodou souhlasily a soud ji schválil ve zcela shodné podobě. Strany se tím vzdaly práva věc plnohodnotně projednat v hlavním líčení (dohoda o vině a trestu se schvaluje ve veřejném zasedání – viz § 314q tr. řádu, od 1. 10. 2020 je to možné i na počátku hlavního líčení – viz § 206b tr. řádu), ale i v řízení odvolacím.

K odst. 2: Zákon nezná případ, že by rozsudek nebo jeho část byly vykonatelné dříve, než nabyly právní moci; naproti tomu odvolání, podané proti rozsudku včas a osobou k tomu oprávněnou, má odkladný účinek, který minimálně do rozhodnutí odvolacího soudu zamezuje vykonatelnost. Rozsudek může ovšem nabýt právní moci i částečně a rozsah odkladného účinku je potom odvislý od rozsahu přezkumné povinnosti odvolacího soudu (§ 254 tr. řádu).

Oprávněné osoby – srov. § 246 a § 247 tr. řádu.

Lhůta a místo k podání odvolání – srov. § 248 tr. řádu.

28/94 – I.: Je-li po zrušení napadeného rozhodnutí v řízení o opravném prostředku z dosud objasněného stavu věci zřejmé, že žalovaný skutek není trestným činem a že doplnění dokazování v dalším řízení na tom nemůže nic změnit (např. již v obžalobě bylo nesprávně aplikováno příslušné ustanovení trestního zákoníku, nebo došlo po rozhodnutí ke změně tohoto zákona), nemůže nadřízený soud již pokračovat v trestním stíhání, např. tím, že by věc vrátil nižšímu soudu k novému projednání a rozhodnutí, ale sám obviněného zproští obžaloby podle § 226 písm. b) tr. řádu, pokud nebude podle povahy věci přicházet v úvahu její postoupení podle § 257 písm. a) tr. řádu [nyní § 257 odst. 1 písm. b) tr. řádu].

ÚS svazek 15, č. 99/1999 Sb. n. a u.: K zásadám spravedlivého procesu.

ÚS svazek 36, č. 66/2005 Sb. n. a u.: Právo obviněného v trestním řízení.

Oprávněné osoby

§ 246

(1) Rozsudek může odvoláním napadnout

- a) státní zástupce pro nesprávnost kteréhokoli výroku,
- b) obžalovaný pro nesprávnost výroku, který se ho přímo dotýká, nejde-li o výrok o vině v rozsahu, v jakém soud přijal jeho prohlášení viny,

- c) zúčastněná osoba pro nesprávnost výroku o zabrání věci nebo zabrání části majetku,
- d) poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení.

(2) Osoba oprávněná napadat rozsudek pro nesprávnost některého jeho výroku může jej napadat také proto, že takový výrok učiněn nebyl, jakož i pro porušení ustanovení o řízení předcházejícím rozsudku, jestliže toto porušení mohlo způsobit, že výrok je nesprávný nebo že chybí.

Státní zástupce může napadnout odvoláním odsuzující i zprošťující rozsudek, může toto odvolání zaměřit proti kterémukoliv výroku, a to ve prospěch i v neprospěch osoby, které se bezprostředně dotýká, ať již jde o obžalovaného, zúčastněnou osobu či poškozeného. Odvolání ve prospěch obžalovaného může podat i proti jeho vůli.

Obžalovaný může podat odvolání jen ve svůj prospěch (§ 247 odst. 1 tr. řádu) a toto odvolání může zaměřit jen proti výroku či výrokům, které se ho přímo dotýkají. Proti zprošťujícímu rozsudku proto může podat účinně odvolání jedině tehdy, domáhá-li se příznivějšího důvodu zproštění (viz § 226 tr. řádu). Odvolat se může proti rozsudku i obžalovaný, jehož svéprávnost byla omezena, aniž by byl vázán na souhlas svého opatrovníka; ten ovšem může proti rozsudku podat odvolání i proti vůli obžalovaného – srov. § 34 odst. 1 posl. věta a § 247 odst. 2 posl. věta tr. řádu (ke stejnému oprávnění obhájce srov. § 41 odst. 4 a § 247 odst. 2 posl. věta tr. řádu). K obviněnému mladistvému a obviněné právnické osobě srov. též poznámky k § 247 tr. řádu.

Ve spojitosti se zavedením tzv. konsenzuálních způsobů řešení trestních věcí v hlavním líčení (viz § 206a až § 206d tr. řádu) bylo zákonem č. 333/2020 Sb. doplněno omezení možnosti obžalovaného podat odvolání proti výroku o vině v rozsahu, v jakém soud přijal jeho prohlášení viny podle § 206c tr. řádu (srov. zejm. odst. 1 a 4). Zákonodárce v § 206c odst. 7 tr. řádu zapovídá napadat opravným prostředkem „skutečnosti uvedené v prohlášení viny“, v intencích tohoto ustanovení je třeba vykládat i omezení uvedené v § 246 odst. 1 písm. b) tr. řádu. Podle našeho názoru je ale možné zpochybňovat dodržení procesních pravidel vedoucích k učinění prohlášení viny obviněným a jeho přijetí soudem, zejména z hledisek zákonnosti, dodržení práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces, a to včetně zákazu nucení k sebeobvinění (nemo tenetur se ipsum accusare).

Stejně omezení (nemožnost napadat odvoláním v rozsahu přijatého prohlášení viny) sice nebylo doplněno u státního zástupce, mělo by ale platit stejně, protože obviněný prohlášením viny vyjadřuje úplný souhlas s petitum obžaloby státního zástupce, a to v rozsahu jeho skutkových tvrzení i jím zvolené právní kvalifikace (státní zástupce se navíc může k prohlášení obviněného vyjádřit – § 206c odst. 3 tr. řádu, může svůj žalobní návrh i upravit, prohlášení viny je ale vždy vyjádřením plného souhlasu obviněného s návrhem státního zástupce v rozsahu výroku o vině). Proto též nesouhlasíme s opačným závěrem, že státní zástupce takto limitován není (jak rozhodl Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 4 Tdo 797/2021, jež ale nebylo schváleno k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

Stejný problém může vzniknout i ohledně tzv. nesporných skutečností, v tomto případě zákonodárce jednoznačně nevyjádřil své stanovisko, nakoř mohou být napadána stranami v odvolání a nakoř mohou být předmětem přezkumu odvolacím soudem. V daném případě by se

mělo postupovat obdobně, jinak by tento institut postrádal smysl. V zásadě by tak neměly mít strany možnost je zpochybňovat v odvolání, byl-li dodržen procesní postup při jejich uplatnění (§ 206d tr. řádu), nicméně odvolací soud může i je výjimečně přezkoumat za podmínek § 254 odst. 2 tr. řádu. Viz k tomu usnesení Nejvyššího soudu jednak ze dne 25. 8. 2021, sp. zn. 5 Tdo 888/2021, jednak ze dne 17. 6. 2021, sp. zn. 11 Tdo 582/2021.

Zúčastněná osoba – srov. § 42 tr. řádu; je stranou v trestním řízení (§ 12 odst. 6 tr. řádu), pokud však není plně svéprávná nebo je její svéprávnost omezena, může za ni podat opravný prostředek proti rozsudku jediné její zákonný zástupce nebo opatrovník (viz § 42 odst. 3 tr. řádu).

Poškozený – srov. § 43 a násl. tr. řádu a vysvětlivky u příslušných ustanovení uvedené. Při splnění zákonných podmínek, uvedených v § 43 odst. 3 tr. řádu, může poškozený napadnout odvoláním i výrok, jímž byl podle § 229 odst. 1 tr. řádu s celým uplatněným nárokem na náhradu škody, nebo podle § 229 odst. 2 tr. řádu s jeho zbytkem odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních, před správním orgánem apod., anebo proto, že o jeho nároku nebylo buď vůbec anebo jen zčásti rozhodnuto (§ 246 odst. 2 tr. řádu). Za poškozeného, který není plně svéprávný nebo jehož svéprávnost je omezena, může podat odvolání proti rozsudku jediné jeho zákonný zástupce nebo opatrovník (viz § 45 odst. 1 tr. řádu). K možnosti právního nástupnictví do práv poškozeného srov. § 45 odst. 3 tr. řádu. K povinnému zastupování poškozených společným zmocněncem srov. § 44 odst. 2 tr. řádu.

O obsahu rozsudku, o lhůtě a místu k podání odvolání a o obsahu odvolání – srov. § 120 a násl., § 248 a § 249 tr. řádu.

Řízením rozsudku předcházejícím je celé trestní řízení, jehož výsledkem bylo vydání rozsudku, proti němuž odvolání směřuje. Vady tohoto řízení – srov. § 258 odst. 1 písm. a) tr. řádu a vysvětlivky a judikaturu u tohoto ustanovení.

Další osoby oprávněné podat odvolání proti rozsudku jsou uvedeny v § 247 odst. 2 tr. řádu.

B 1/75 – 11: Návrh poškozeného podle § 43 odst. 1 tr. řádu, aby soud uložil obžalovanému povinnost nahradit škodu, musí být učiněn před zahájením dokazování v hlavním líčení ve věci konaném. Není-li učiněn včas, neopravňuje poškozeného podat odvolání podle § 246 odst. 1 písm. d) tr. řádu.

B 2/89 – 7 – II.: Zproštění obžalovaného obžaloby z důvodu, že nebylo prokázáno, že skutek spáchal právě obžalovaný [§ 226 písm. c) tr. řádu], může v konkrétním případě být důvodem, který je pro obžalovaného nejpříznivější.

V takovém případě nemůže obžalovaný podat odvolání, neboť není oprávněn podat odvolání ve svůj neprospěch. Pro stanovení právní moci rozsudku je rozhodné uplynutí lhůty, kterou k podání opravného prostředku měly osoby oprávněné podat odvolání v neprospěch obžalovaného.

II/62: Poškozený se může odvolat i tehdy, nebyl-li do rozsudku pojat výrok, že se odkazuje na řízení ve věcech občanskoprávních nebo na řízení před jiným příslušným orgánem.

6/75 – 47: Poškozený, který neučinil včas návrh podle § 43 odst. 2 tr. řádu, není oprávněn podat proti rozsudku odvolání, i když o jeho nároku na náhradu škody nebylo rozhodnuto.

60/81: Manželka poškozeného není osobou oprávněnou podat svým jménem odvolání ve prospěch poškozeného pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo proto, že takový výrok učiněn nebyl. Takové odvolání by mohla podat jen jménem poškozeného jako jeho zmocněnec.

1/82 – II.: Odvolací soud zamítne podle § 253 odst. 1 tr. řádu odvolání poškozeného, který

uplatnil nárok na náhradu škody podle § 43 odst. 2 tr. řádu, jako odvolání podané neoprávněnou osobou, pokud je zřejmé, že odvolání směřuje výhradně proti takovým výrokům rozsudku soudu prvního stupně, které podle zákona nemůže (poškozený) napadnout.

32/03: Odvolací právo ve smyslu § 246 odst. 1 písm. d) tr. řádu má pouze ten poškozený, který uplatnil v trestním řízení nárok na náhradu škody řádně a včas (§ 43 odst. 3, § 206 odst. 2 tr. řádu). Nejsou-li tyto zákonné podmínky splněny, odvolací soud odvolání takového poškozeného zamítne podle § 253 odst. 1 tr. řádu jako podané osobou neoprávněnou.

13/11: Srov. judikaturu k § 247 tr. řádu.

5/15: Včas a řádně uplatněný nárok poškozeného lze v průběhu dalšího řízení měnit. K podmínkám v odvolacím řízení viz judikaturu k § 43 tr. řádu.

42/19: Oprava výroku o vině provedená podle § 131 odst. 1 tr. řádu spočívající ve vypuštění souběžné kvalifikace jednoho ze skutků, jimiž byl obviněný uznán vinným, zakládá ve smyslu § 133 tr. řádu právo obviněného napadnout takto opravený rozsudek odvoláním, avšak jen v rozsahu těch výroků, jichž se změna vyhotovení rozsudku dotkla.

ÚS svazek 19, č. 34/2000 Sb. n. a u.: K právu na soudní ochranu, k právu na spravedlivý proces. K obžalovací zásadě.

ÚS svazek 70, č. 133/2013 Sb. n. a u.: Jako protiústavně překvapivé je rozhodnutí odvolacího soudu, který vlastní rozhodnutí založí na zcela novém právním názoru, odlišném od názoru soudu prvního stupně, aniž by stěžovatele s tímto názorem seznámil, a umožnil mu tak k tomuto názoru reálně uplatňovat námitky.

Protiústavní stav zakládá též okolnost, kdy obecný soud právní názor racionálně akceptovatelně nevyargumentuje.

§ 247

(1) V neprospěch obžalovaného může rozsudek napadnout odvoláním jen státní zástupce; toliko pokud jde o povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení, má toto právo též poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení.

(2) Ve prospěch obžalovaného mohou rozsudek odvoláním napadnout kromě obžalovaného a státního zástupce i příbuzní obžalovaného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh. Státní zástupce může tak učinit i proti vůli obžalovaného. Je-li obžalovaný omezen ve svéprávnosti, může i proti vůli obžalovaného za něho v jeho prospěch odvolání podat též jeho opatrovník a jeho obhájce.

Odvolání – srov. § 245 tr. řádu a vysvětlivky k tomuto ustanovení.

Poškozený – srov. § 43 a násl. tr. řádu. K rozsahu oprávnění poškozeného podat proti rozsudku odvolání – srov. § 246 odst. 1 písm. d) tr. řádu a judikaturu k § 246 tr. řádu.

Příbuzní obžalovaného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh mohou podat ve prospěch obžalovaného odvolání svým jménem, a to i tehdy, podal-li odvolání i sám obžalovaný; nemohou však podat odvolání proti jeho vůli. Tato vůle obžalovaného musí být projevena způsobem nevzbuzujícím pochybnost, že směřuje právě k tomuto výsledku.

Podá-li potom taková osoba odvolání proti vůli obžalovaného, odvolací soud zamítne toto odvolání podle § 253 odst. 1 tr. řádu jako podané osobou neoprávněnou.